

Tarkastuslautakunnan arviointimuistio

SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELU- JEN JA VARHAISKASVATUKSEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Tarkastuslautakunta 3.4.2024 § 27

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	2
1. JOHDANTO.....	3
2. ARVIOINNIN TAVOITE JA LAAJUUS	4
2.1. ARVIOINNIN KOHDE JA TAUSTATIEDOT.....	4
2.2. VARHAISKASVATUS.....	4
2.3. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUJEN JA VARHAISKASVATUKSEN VÄLINEN YHTEISTYÖ.....	5
2.4. ARVIOINTIKYSYMYKSET JA -KRITEERIT	7
2.5. ARVIOINNIN AINEISTOT JA MENETELMÄT	9
3. HAVAINNOT	10
3.1. SOVITUT YHTEISTYÖMALLIT	10
3.2. TOIMIVIKSI KOETUT YHTEISTYÖN RAKENTEET JA TOIMINTAMALLIT.....	13
3.3. UUDET YHTEISTYÖN RAKENTEET JA TOIMINTAMALLIT	14
3.4. KOKEMUS YHTEISTYÖSTÄ.....	15
3.5. KEHITTÄMISTARPEET	16
4. JOHTOPÄÄTÖKSET	19
5. TARKASTUSLAUTAKUNNAN SUOSITUKSET	21

TIIVISTELMÄ

Arvioinnissa selvitettiin sosiaali- ja terveystalvelujen ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön toteutumista sekä yhteistyörakenteiden ja toimintamallien toimivuutta. Lisäksi arvioinnissa selvitettiin toteutuvatko strategiassa ja järjestämssuunnitelmassa ja talousarviossa ja -suunnitelmassa 2023–2025 asetetut tavoitteet kuntien ja hyvinvointialueen välisestä yhteistyöstä.

Arviointi suoritettiin tekemällä kysely kuntien varhaiskasvatuksesta vastaaville johtajille ja lähettämällä tietopyynnöt lasten, nuorten ja perheiden palveluista vastaaville palvelualuepäälliköille ja lastensuojelun vastuualuepäälliköille. Kunnat vastasivat kyselyyn anonyymisti.

Arvioinnin havaintojen perusteella varhaiskasvatuksen ja hyvinvointialueen yhteistyö vaihteli kunnittain. Osassa kuntia yhteistyö oli varsin aktiivista ja oli yhteistyöryhmiä sekä yhteisesti sovittuja toimintatapoja. Osassa kuntia yhteistyö rajoittui asiakkaista lähteviin tarpeisiin, eikä erillistä moniammatillista yhteistyötä ollut yhteistyörakenteiden ja toimintamallien kehittämiseksi. Sosiaali- ja terveystalvelut arvioivat yhteistyön varhaiskasvatuksen kanssa pääsääntöisesti myönteiseksi. Varhaiskasvatuksella oli myönteisiä kokemuksia mm. lastenneuvola yhteistyöstä, mutta myös kokemuksia yhteistyö huonontumisesta tai vähäisyydestä. Yhteistyölle ja sen kehittämiseksi nähtiin tarvetta sekä varhaiskasvatuksessa että sosiaali- ja terveystalveluissa.

Yhteenvetona voi todeta, että yhteistyö varhaiskasvatuksen ja Pohteen sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa vaihteli kunnittain. Osassa kuntia yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa oli hyvää ja monipuolista, mutta osan kanssa yhteistyöstä ei ollut sovittu ja yhteistyö oli vähäistä. Tältä osin strategian, järjestämssuunnitelman ja talousarvion ja -suunnitelman tavoitteet ennaltaehkäisevästä työstä ja toimivien yhteistyörakenteiden ja toimintamallien luomisesta kuntien kanssa ovat vielä osin toteutumatta. Sekä varhaiskasvatus että sosiaali- ja terveystalvelut kokivat tärkeänä yhteistyön kehittämisen yhteisten asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja toivat vastauksissa esiin yhteistyön kehittämistarpeita.

Arvioinnissa tehtyjen havaintojen ja johtopäätösten perusteella tarkastuslautakunta antaa kolme suositusta sosiaali- ja terveystalvelujen ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön, perheiden hyvinvoinnin ja ennaltaehkäisevän työn varmistamiseksi.

1. JOHDANTO

Arvioinnissa selvitettiin sosiaali- ja terveystalvvelujen ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön toteutumista sekä yhteistyörakenteiden ja toimintamallien toimivuutta.

Tässä arviointimuistiossa kuvataan arvioinnin toteutus. Arviointimuistion tavoite ja laajuus kappaleessa avataan keskeiset käsitteet muun muassa varhaiskasvatuksen tehtävät ja lainsäädännöstä tulevat veloitteet yhteistyölle. Havainnot kappaleessa kuvataan arviointitulokset. Johtopäätöksiin on nostettu keskeisiä tuloksia havainnoista. Lopuksi esitetään tarkastuslautakunnan suositukset, joita tarkastuslautakunta pitää välttämättöminä lainsäädännön noudattamisen sekä palvelujen vaikuttavuuden ja toiminnan tuloksellisuuden parantamisen näkökulmista.

Lainsäädäntö velvoittaa niin varhaiskasvatusta kuin sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä lastensuojelua tekemään yhteistyötä keskenään. Yhteistyöstä on säädetty varhaiskasvatus-, terveydenhuolto-, sosiaalihuolto-, lastensuojelu- ja vammais- palvelulaisissa sekä valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Lisäksi STM:n valtakunnallisissa tavoitteissa tavoitteena on toimivat yhteistyörakenteet kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Yhteistyössä painotetaan ennaltaehkäisyä.

Hyvinvointialueen strategian painopisteessä *”Ihmistä varten”* on strateginen periaate *”Osallisuus, varhainen tuki, onnettomuuksien ennaltaehkäisy sekä omaehtoinen terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden parantaminen painottuvat.”* Toimenpiteenä on *”Painotamme palvelurakenteessa ehkäisevää ja ennakoivaa työtä”* ja *”Teemme tiiviisti yhteistyötä järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi”*.

Lisäksi strategisena periaatteena on *”Palvelujärjestelmä on yhteen sovitettu eri toimijoiden välillä.”* Tämän periaatteen toimenpiteenä on *”Luomme toimivat yhteistyörakenteet ja toimintamallit kuntien, yritysten, järjestöjen, oppilaitosten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.”*

Sote-järjestämissuunnitelmassa on lasten, nuorten ja perheiden osalta kirjattu tavoitteeksi: *”Lapsi, nuori tai perhe saa tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti kotiin tai arjen ympäristöön, jolloin raskaimpia palveluita käyttävien osuus vähenee.”* Toimenpiteenä on *”Sovitaan yhteistyömallit varhaiskasvatuksen ja perusopetuspalveluiden sekä muiden hyvinvointialueen eri toimijoiden kanssa.”*

Talousarviossa ja -suunnitelmassa 2023–2025 on toimenpiteenä perhe- ja sosiaalipalvelujen ja OYS psykiatrian toimialueella *”Tehtäväkuvien, työnjaon, yhteistyömallien ja työmenetelmien kehittäminen ja osaamisen vahvistaminen sekä asiakasohjattavuuteen liittyvien toimintamallien käyttöönottoaminen yhteistyössä muiden toimialueiden ja kuntien kanssa.”*

Arviointimuistion laatimiseen ovat osallistuneet tuloksellisuustarkastaja Marjo Kiviniemi ja tarkastusjohtaja Tarja Lempeä.

2. ARVIOINNIN TAVOITE JA LAAJUUS

Arvioinnissa selvitettiin sosiaali- ja terveystalvelujen ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön toteutumista. Arvioinnin tavoitteena oli selvittää, toteutuvatko strategiassa ja järjestämissuunnitelmassa ja talousarviossa ja -suunnitelmassa 2023–2025 asetetut tavoitteet kuntien ja hyvinvointialueen välisestä yhteistyöstä.

2.1. Arvioinnin kohde ja taustatiedot

Hyvinvointialueuudistus muutti vuoden 2023 alusta alkaen kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäväkokonaisuutta. Uudistuksen myötä sosiaali- ja terveystalvelujen sekä pelastustalvelujen järjestämissvastuu siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille. Kunnille jäi edelleen velvoite huolehtia omalta osaltaan asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä.

Hyvinvointialueuudistuksen myötä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen pohjautuu kuntien ja hyvinvointialueiden sekä muiden toimijoiden kanssa tekemään yhteistyöhön. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen osalta tämä tarkoittaa yhteistyötä 30 kunnan kanssa.

2.2. Varhaiskasvatus

Suomessa vuoden 2022 lopulla, 1–6-vuotiaiden lasten osallistumisaste varhaiskasvatukseen oli noin 77 %¹. Varhaiskasvatukseen osallistuminen on sitä yleisempää mitä vanhemmista lapsista on kyse. Varhaiskasvatusta annetaan yleensä päiväkodissa. Perhepäivähoitoon osallistuminen on vähentynyt viime vuosina.² Varhaiskasvatus tavoittaa siten merkittävän osan lapsista ja huoltajista.

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää myös lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä. Edellisten lisäksi, varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.³

Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoiminta.³

Opetushallitus ohjeistaa varhaiskasvatuksen toimintaa. Opetushallitus on laatinut Varhaiskasvatuksen perusteet 2022-asiakirjan, joka määrää miten lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan.⁴

---

¹ Opetushallinnon tilastopalvelu, [Varhaiskasvatuksessa olevat lapset](#).

² Tilastokeskus, [Varhaiskasvatukseen osallistui 230 600 lasta vuonna 2021](#).

³ Opetushallitus, [Mitä on varhaiskasvatus?](#), (30.11.2023)

⁴ Opetushallitus, [Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022](#).

Varhaiskasvatuksen perusteet ohjeistaa, että jokaisen lapsen tulee saada oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea. Lapsen tuen arviointi ja järjestäminen edellyttävät toimivia paikallisia yhteistyörakenteita. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatusta- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalipalvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista.⁵

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveystieteiden osastot osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä.⁵

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työtä ohjaavat varhaiskasvatustalain lisäksi myös tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja perustuslaki. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa huomioidaan myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus.⁶

2.3. Sosiaali- ja terveystieteiden ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö

Lainsäädäntö edellyttää yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveystieteiden välillä. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 § (612/2021) säättää, että kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan. Vastaavasti pykälässä 7 säädetään, että hyvinvointialue laatii hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman yhteistyössä alueensa kuntien kanssa. Hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan. Kuntalain 1 § (410/2015) mukaan kunta edistää asiakkaiden hyvinvointia.

Hyvinvointialuelain 14 § (611/2021) mukaan hyvinvointialueen ja sen alueen kuntien on neuvoteltava vähintään valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaoista. Neuvotteluissa voidaan sopia ainakin yhteistyön edellyttämistä yhteistoimintarakenteista, toimintamalleista sekä yhteistyön edellyttämästä tiedonkulusta.

Varhaiskasvatustalain 7 §:ssä (540/2018) säädetään monialaisesta yhteistyöstä. Lain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä mm. lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011, 7 § ja 13 §) säättää yhteistyöstä päivähoitoon ja esiopetuksen henkilökunnan kanssa. Laajojen terveystarkastuksien yhteydessä tehdään yhteistyötä terveyden- ja sairaanhoidon sekä tuen tarpeiden arvioimiseksi. Lisäksi yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa tehdään erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen järjestämiseksi.

⁵ Opetushallitus, [Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, kappale 5.](#)

⁶ Opetushallitus, [Lainsäädännöllinen perusta | Opetushallitus](#), (1.12.2023)

Terveydenhuoltolaissa (1326/2010, 15 § ja 32 §) säädetään neuvolapalvelujen yhteistyöstä varhaiskasvatuksesta vastaavien tahojen sekä sosiaalipalvelujen kanssa. Yhteistyön tulee olla sellaista, jota tehtävien asianmukainen hoitaminen sekä potilaan hoidon ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve edellyttävät.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 35 § ja 41 §) säättää tahoista, joiden tulee ohjata henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai oltava yhteydessä sosiaalihuoltoon, jos he saavat tehtävässään tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen. Tässä on huomioitu yhtenä tahona lasten päivähoito. Lisäksi sosiaalihuoltolaissa on säädetty monialaisesta yhteistyöstä asiakkaan edun mukaisesti.

Lastensuojelulaissa (417/2007, 3 a §, 25 §, 30 §, 36 § ja 52 a §) säädetään ehkäisevästä lastensuojelusta ja lasten päivähoiton ilmoitusvelvollisuudesta, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lisäksi laissa säädetään yhteistyöstä asiakassuunnitelman tekemisessä ja oikeudesta varhaiskasvatukseen sijaishuollon aikana.

Vammaispalvelulaissa (675/2023, 2 §, 21 §) säädetään oikeudesta erityispalveluihin, jos vammaisen henkilö ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluja mm. varhaiskasvatustilanteella. Lisäksi laki toteaa, että lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattava, miten hänen varhaiskasvatuksensa järjestetään lapsen asuessa kodin ulkopuolella. Lapsen asuessa kodin ulkopuolella tulee sosiaalityöntekijän yhdessä lapsen huoltajan kanssa tehdä yhteistyötä varhaiskasvatuksen järjestäjän kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö asettanut valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle. Yhtenä tavoitteena on, että hyvinvointialueiden ja kuntien sekä muiden toimijoiden välillä on toimivat yhteistyörakenteet, joissa painottuu ennaltaehkäisy. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyössä tarvitaan toimijoiden laajaa ja monialaista yhteistyötä, alueellisia yhteistyörakenteita ja yhdessä sovittuja toimintakäytänteitä.⁷

Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä varhaiskasvatuksen välisestä yhteistyöstä on tehty myös erilaisia laadullisia **opinnäytetöitä ja selvityksiä**. Opinnäytteet ovat pääosin laadullisia tutkimuksia. Opinnäytetöitä löytyy erityisesti varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisestä yhteistyöstä.

Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä koskevista opinnäytetöistä käy ilmi, että lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö koetaan määrällisesti vähäiseksi^{8,9} eikä yhteistyöhön ole vakiintuneita yhteistyön käytänteitä⁷. Varhaiskasvatuksen opettajalle tärkeimmät tilanteet tehdä yhteistyötä on, kun lapsen ja perheen hyvinvoinnista herää huoli ja kun tehdään lastensuojeluilmoitus⁸. Tutkimustuloksista nousee esille tarve tiivistää ja kehittää yhteistyötä. Etenkin

---

⁷ Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2024:2. Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle. Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto. [Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle.](#)

⁸ Impiö P, 2021. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittäminen. Sosiaalialan opinnäytetyö. Lapin AMK.

⁹ Latvastemäki, N & Pykälämaa J, 2022. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kehittämisen mahdollisuudet- varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta. Sosiaalialan opinnäytetyö. Oulun AMK.

vuorovaikutuksen osalta toivottiin enemmän dialogisuutta^{8,10,11}. Yhteistyö lastensuojelun kanssa koetaan haasteellisena ja yksisuuntaisena⁹. Varhaiskasvatuksen opettajat toivoivat myös molemmin puolisen osaamisen ja tiedon vaihtamista sekä vastuun jakamista lasten ja perheen tilanteesta nousevasta huolesta.^{8,12} Haasteina koettiin myös tiedonkulku palvelujen välillä, ohjeistuksien puute^{9,10} ja erilaiset tiedon jakamisen käytännöt ja työkulttuurit¹¹.

Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyöstä ja palveluohjauksesta on tehty hankeraportti. Hankkeen tulokset osoittavat, että neuvolan ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat keskinäisen yhteistyön ennen kaikkea lapsikohtaisen asiakastyön kautta. Lapsen laajan terveystarkastuksen yhteydessä tapahtuva tiedonsiirto varhaiskasvatuksesta neuvolaan nähdään tärkeänä, mutta sen toteutus vaihteli kunnittain. Neuvolassa keskustellaan vanhempien kanssa lastenhoidon ratkaisuista, mutta varhaiskasvatuksen palveluohjaus miellettiin olevan varhaiskasvatuksen vastuulla. Raportissa suositeltiin neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön sekä palveluohjauksen kehittämiseksi mm. monialaisen yhteistyön edistämistä, selkeitä ja yhtenäisiä käytäntöjä tiedonsiirron varmistamiseksi ja rakenteita lasten hyvinvointia edistävien yhteistyökäytäntöjen varmistamiseksi varhaiskasvatuksen ja hyvinvointialueen välillä.¹³

Terveys- ja hyvinvoinnin laitos (THL) selvitti lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä. Selvityksen perusteella yhteistyön rakenteet ja käytännöt vaihtelevat eri kunnissa ja hyvinvointialueilla. Yleisin yhteistyön muoto liittyi yksittäisen lapsen mahdolliseen tuen tarpeeseen. Lisäksi varhaiskasvatuksen kokoama tieto lapseta nähtiin tärkeänä, kun neuvolassa tehtiin laajaa terveystarkastusta. Tiedonsiirtoon ei ollut yhtenäisiä lomakkeita tai prosesseja.¹⁴ Tiedonkulun parantaminen nousi keskeiseksi kehittämishaasteeksi myös laadullisen opinnäytetyön tuloksissa.¹⁵

2.4. Arviointikysymykset ja -kriteerit

Arvioinnissa selvitettiin sosiaali- ja terveystieteiden ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön toteutumista sekä yhteistyörakenteiden ja toimintamallien toimivuutta.

Arvioinnin tavoitteena on selvittää, toteutuvatko strategiassa ja järjestämissuunnitelmassa ja talousarviossa ja -suunnitelmassa 2023–2025 asetetut tavoitteet kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyöstä.

Pääkysymys:

- Miten hyvinvointialueen ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö ja yhteistyötä tukevat toimintamallit toimivat?

¹⁰ Lappalainen S, 2018. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välinen yhteistyö. Kasvatustieteiden tiedekunta. Helsingin yliopisto.

¹¹ Komulainen, J, 2023. Varhaiskasvatuksen yhteistyö lastensuojelun kanssa- varhaiskasvatuksen henkilökunnan kertomana. Laurea AMK.

¹² Vilén, R, 2019. Varhaiskasvatus ja lastensuojelun välinen yhteistyö. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto.

¹³ Alasuutari M, ym., 2022. Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:27. Valtioneuvosto.

¹⁴ THL, [Yhteiset asiakkaat hyvinvointialueella - lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö \(jul-kari.fi\)](https://www.thl.fi/julkaisut/yhteiset-asiakkaat-hyvinvointialueella-lastenneuvolan-ja-varhaiskasvatuksen-yhteistyo).

¹⁵ Nuuttila, M, 2019. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan moniammatillista yhteistyö kehittämässä. Lahden AMK.

Osakysymykset:

1. Onko varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveystalvelujen välille sovittu yhteistyömallit?
2. Mitä toimivia yhteistyörakenteita ja toimintamalleja on olemassa sujuvan yhteistyön edistämiseksi?
3. Onko sote-palvelujen siirtyminen hyvinvointialueelle luonut uusia yhteistyön rakenteita tai toimintamalleja?
4. Miten hyvinvointialueen toimijat ja varhaiskasvatus kokevat yhteistyön?
5. Onko yhteistyössä havaittu asioita, joita tulisi kehittää sujuvamman yhteistyön varmistamiseksi?

Arvioinnissa käytetyt kriteerit:

- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 6 § ja 7 §
- Varhaiskasvatustalvi 540/2018, 7 §
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 7 § ja 13 §
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 15 § ja 32 §
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 35 § ja 41 §
- Lastensuojelulaki 417/2007, 3 a §, 25 §, 30 §, 36 § ja 52 a §
- Vammaispalvelulaki 675/2023, 2 §, 21 §
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen strategia
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sote-järjestämissuunnitelma
- Talousarvio ja -suunnitelma 2023–2025

Ennakoiva työ ja yhteistyö kuntien ja varhaiskasvatuksen kanssa on huomioitu myös hyvinvointialueen strategiassa, järjestämissuunnitelmassa ja talousarvio ja -suunnitelmassa. **Hyvinvointialueen strategian** painopisteessä *”Ihmistä varten”* on strateginen periaate *”Osallisuus, varhainen tuki, onnettomuuksien ennaltaehkäisy sekä omaehtoinen terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden parantaminen painottuvat.”* Toimenpiteenä on *”Painotamme palvelurakenteessa ehkäisevää ja ennakoivaa työtä”* ja *”Teemme tiiviisti yhteistyötä järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi”*.

Lisäksi strategisena periaatteena on *”Palvelujärjestelmä on yhteen sovitettu eri toimijoiden välillä.”* Tämän periaatteen toimenpiteenä on *”Luomme toimivat yhteistyörakenteet ja toimintamallit kuntien, yritysten, järjestöjen, oppilaitosten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.”*

Sote-järjestämissuunnitelmassa on lasten, nuorten ja perheiden osalta kirjattu tavoitteeksi: *”Lapsi, nuori tai perhe saa tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti kotiin tai arjen ympäristöön, jolloin raskaimpia palveluita käyttävien osuus vähenee.”* Toimenpiteenä on *”Sovitaan yhteistyömallit varhaiskasvatuksen ja perusopetuspalveluiden sekä muiden hyvinvointialueen eri toimijoiden kanssa.”*

Talousarviossa ja -suunnitelmassa 2023–2025 on toimenpiteenä perhe- ja sosiaalipalvelujen ja OYS psykiatrian toimialueella *”Tehtäväkuvien, työnjaon, yhteistyömallien ja työmenetelmien kehittäminen ja osaamisen vahvistaminen sekä asiakasohjattavuuteen liittyvien toimintamallien käyttöönotto yhteistyössä muiden toimialueiden ja kuntien kanssa.”*

2.5. Arvioinnin aineistot ja menetelmät

Arviointi suoritettiin tekemällä kysely ja tietopyyntöjä. Webropol-kysely lähetettiin 30 Pohteen alueen kunnan varhaiskasvatuksesta vastaavalle johtajalle. Kunnat vastasivat kyselyyn anonyymeinä. Kyselyyn vastasi 23 kuntaa, vastausprosentti 77 %.

Tietopyynnöt lähetettiin lasten, nuorten ja perheiden palveluista vastaaville palvelualuepäälliköille ja lastensuojelun vastuualuepäälliköille. Palvelualuepäälliköiltä saatiin 6 vastausta, vastausprosentti 86 %.

Kyselyssä ja tietopyynnöissä pyydettiin arvioimaan yhteistyötä vuoden 2023 osalta.

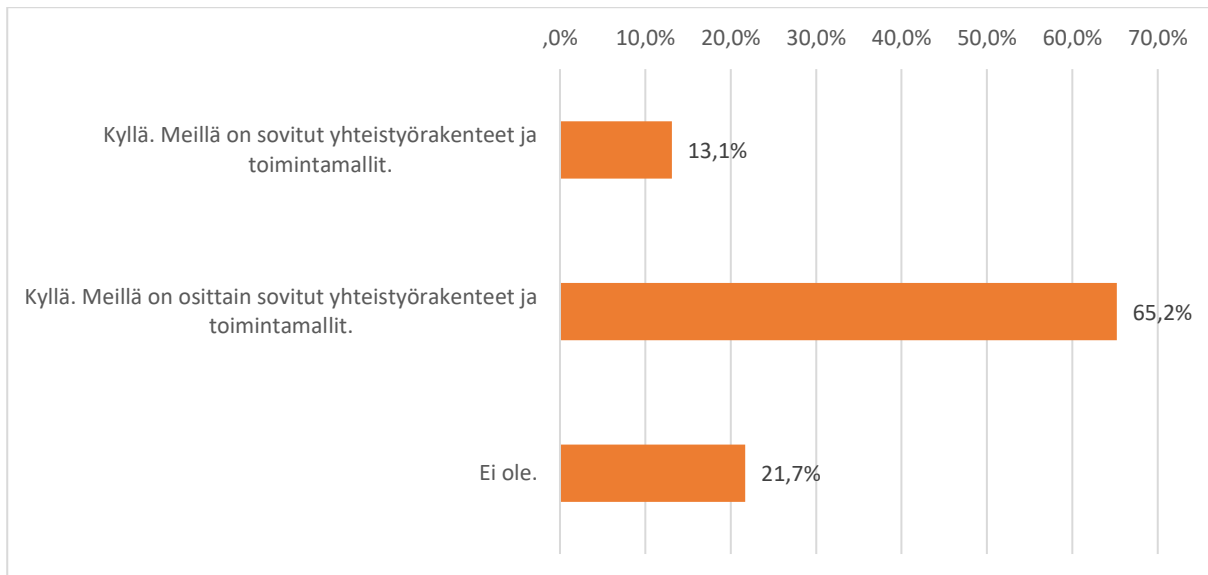
3. HAVAINNOT

Esitetyt havainnot perustuvat kuntien varhaiskasvatuksen johdolle suunnatun kyselyn vastauksiin sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelujen sekä lastensuojelun vastuualuepäälliköiden antamiin vastauksiin.

Seuraavissa kappaleissa esitetään ensin varhaiskasvatuksen vastaukset ja sitten Pohteen sosiaali- ja terveystalvasta saadut vastaukset.

3.1. Sovitut yhteistyömallit

Varhaiskasvatuksen johtajista 78 % koki, että varhaiskasvatuksen ja hyvinvointialueen välillä on sovituita yhteistyörakenteita ja toimintamalleja (kuva 1).

Kuva 1. Varhaiskasvatuksen johtajien vastaus kysymykseen "Onko varhaiskasvatuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon välille sovittu yhteistyön rakenteet ja toimintamallit?"

Varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan välinen yhteistyö

Varhaiskasvatuksen vastaukset:

Varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan välinen yhteistyö vaihteli kunnittain. 14 kuntaa (61 %) mainitsi 4-vuotistarkastuksen neuvolassa ja muun muassa varhaiskasvatuksen opettajan tekemän Lene-tutkimuksen (leikki-ikäisen lapsen neurologisen kehityksen arviointimenetelmä) 4-vuotistarkastusta varten. Heistä osa mainitsi, että varhaiskasvatus sai neuvolasta palautteen tarkastuksesta.

Kaksi kuntaa (9 %) mainitsi yhteistyön neuvolan kanssa myös muiden ikäryhmien tarkastuksissa. Yhdessä kunnassa tehtiin yhteistyötä neuvolan kanssa 2-vuotistarkastuksen havainnointilomakkeen laatimiseksi.

Varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan välillä oli myös erilaisia yhteistyöryhmiä, joiden kokoontumistiiviyys vaihteli kunnittain. Seitsemän kuntaa (30 %) mainitsi moniammatillisen neuvolatyöryhmän, jossa oli mukana varhaiskasvatuksen ja neuvolan henkilökuntaa. Yhteistyöryhmät olivat seudullisia

tai paikallisia. Kokoontumisia oli kahdesti vuodessa. Yksi kunta totesi, että Pohteen puolelta ei ole pystytty sitoutumaan työryhmään aiempaan tapaan. Kahdessa kunnassa oli Lasten kasvun ja kehityksen tukiryhmä, jossa oli mukana neuvolan ja varhaiskasvatuksen edustajia. Tukiryhmä kokoontui muutaman kerran vuodessa.

Kahdessa kunnassa oli varhaisen tuen tiimi, jossa oli mukana kunnallinen sekä yksityinen varhaiskasvatus, lastenneuvola, sosiaalipalvelut, lastensuojelu, erityisopettajat, kuraattorit, ja erityisopetuksen koordinaattori. Toisessa näistä kunnista oli myös perhekesustiimi noin kerran kuukaudessa.

Viisi kuntaa mainitsi, että yhteyttä pidettiin varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveystalvelujen kesken puolin ja toisin huoltajien suostumuksella ja matalalla kynnyksellä. Lisäksi neuvolan työntekijä osallistuu tarvittaessa lasten varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin.

Muutammat kunnat mainitsivat seuraavia yhteistyön muotoja: keväisin tiedonsiirtoa kotoa esiopetukseen tulevien lasten osalta, perheiden ohjaaminen neuvolaan erilaisissa tilanteissa ja terveydenhoitaja mukana olo esiopetuksen oppilashuoltoryhmässä.

Kolme kuntaa mainitsi, että varsinaisia yhteistyön rakenteita tai toimintamalleja Pohteen kanssa ei ole sovittu.

Pohteen lastenneuvoloiden vastaukset:

Oulun alueella tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa neuvolan 4-vuotistarkastuksien yhteydessä. Tarkastuksia tehdään myös päiväkodeissa, mutta toimintamalli ei ole vielä käytössä kaikissa päiväkodeissa. Tarkastusten osalta pilotoitiin myös 1,5-vuotistarkastusten tekemistä päiväkodissa.

Oulun alueella oppilashuoltoryhmät kokoontuvat 1–2 kertaa vuodessa. Osa päiväkodeista kutsuu terveydenhoitajan mukaan. Oulun alueella toimivat myös yhteisövaikuttavuusmalli ja palvelukeskitymäkokoukset, joiden yhteydessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään varhaiskasvatuksen kanssa aina tarpeen mukaan vanhempien suostumuksella.

Eteläinen: Yhteistyötä tehdään 4-vuotistarkastusten yhteydessä. Lisäksi useiden kuntien kanssa on yhteistyöpalaverit kaksi kertaa vuodessa. Osassa on mukana pelkästään varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan henkilökunta. Laajimmissa kokouksissa on mukana myös kasvatus- ja perheneuvola, lapsiperheiden sosiaalipalvelut ja järjestöjä. Näiden lisäksi tehdään lapsikohtaista yhteistyötä vanhempien suostumuksella.

Koillismaan, Lakeuden ja Oulunkaaren alueilla toimii lapset, nuoret ja perheet (lape)- työryhmiä. Ryhmät kokoontuvat pääsääntöisesti kerran kuukaudessa ja mukana on varhaiskasvatus, nuorisopalvelut, opetustoimi, terveystalvelut, sosiaalipalvelut ja kolmas sektori. Lisäksi käytössä on VARTU-tiimi, johon osallistuvat varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveystalvelujen edustajat. Lakeuden alueelle on perustettu yhteisövaikuttavuusmallin mukainen johtotiimi. Johtotiimit on tarkoitus perustaa myös Koillismaan ja Oulunkaaren alueelle.

Rannikolla Raahen varhaiskasvatus ja lastenneuvola kokoontuvat kaksi kertaa vuodessa. Kokouksessa käydään läpi yhteistyökäytänteitä mm. 4-vuotistarkastusten osalta. Lisäksi neuvolan sekä opiskeluhuollon, koulutoimen sekä lasten ja nuorten terapiapalvelujen osalta on monialainen palaveri kaksi kertaa vuodessa.

Kalajoella varhaiskasvatuksen ja neuvolan terveydenhoitajat kokoontuvat kaksi kertaa vuodessa.

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välinen yhteistyö

Varhaiskasvatuksen vastaukset:

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyössä oli suurta vaihtelua kunnittain. Kahdeksan kuntaa (35 %) ilmoitti, että sovittuja yhteistyörakenteita tai toimintamalleja ei ole. Osa ilmoitti, että aikaisemmin oli ollut sovittuja käytänteitä, mutta vuoden 2023 aikana ne eivät ole olleet käytössä. Yksi kunta ilmoitti, että lastensuojelu on osallistunut vain harvoin pyydettyihin yhteistyöpalaveriin. Osa mainitsi, että yhteistyöstä olisi tärkeä sopia.

Neljä kuntaa ilmoitti, että tarvittaessa lastensuojelun työntekijä osallistuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun tai verkostopalaveriin. Yksi kunta totesi työntekijöiden käyvän keskustelua lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Kahdesta kunnasta ilmoitettiin, että he tarvittaessa soittavat lastensuojeluun, eikä erityisiä toimintamalleja ole sovittu.

Parissa kunnassa oli sovittu, että kun lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi siirtyy varhaiskasvatukseen, niin lastensuojelun kanssa käydään yhteinen keskustelu. Aloitteen palaverista tekee lastensuojelu. Toimintamalli toteutui vaihtelevasti.

Kahdessa kunnassa oli varhaisen tuen tiimi kuukausittain, jossa myös lastensuojelu on mukana. Yhdessä kunnassa oli lasten kasvun ja kehityksen tukiryhmä, jossa lastensuojelu oli mukana.

Kahdessa kunnassa oli selvittelyssä nimetty sosiaalityöntekijä jokaiseen päiväkotiin, jotta yhteydenottokynnys olisi riittävän matala. Yhden kunnan kanssa oli päivitetty kunnan ohjeistusta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja toimintaohjeita keneen ollaan yhteydessä lastensuojelussa.

Pohteen lastensuojelun vastaukset:

Oulun alueella on palvelukeskittymäkokoukset noin kaksi kertaa vuodessa, joissa mukana varhaiskasvatus, lastensuojelu ja perhepalvelut. Lisäksi on yhteisövaikuttavuusmallin mukaiset johtoryhmän kokoukset kerran kuukaudessa. Kokouksissa on mukana lastensuojelu, sivistys- ja kulttuuripalvelut, neuvola, perhepalvelut ja järjestöt.

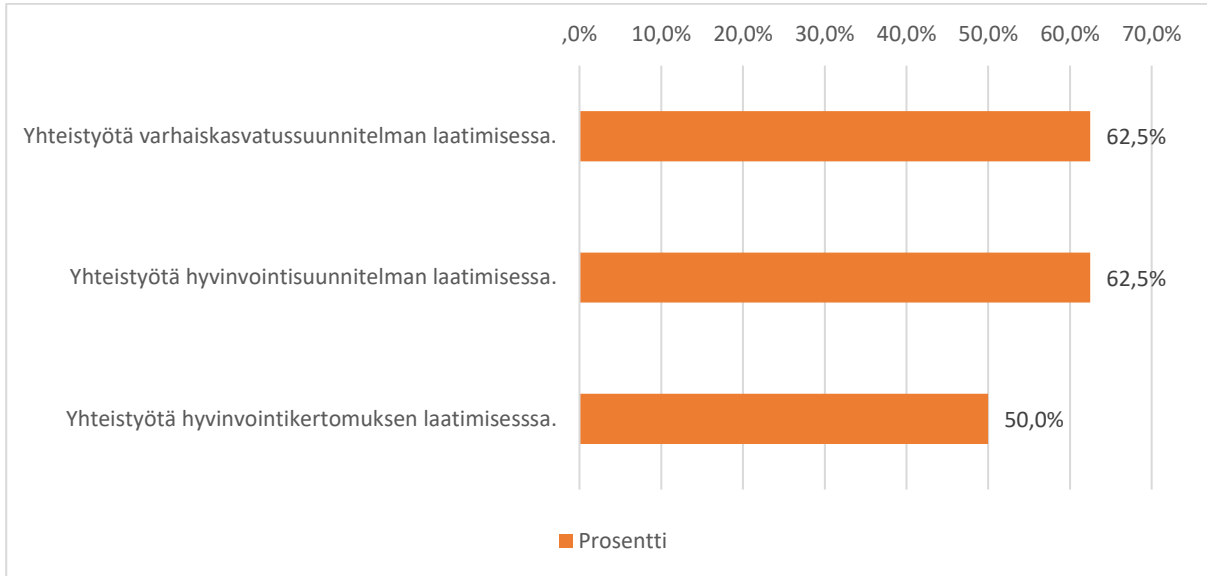
Oulun alueella, Koillismaalla ja lissä tehdään lapsikohtaista yhteistyötä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Koillismaan ja lissä ei ole sovittu yhteistyön rakenteita.

Eteläisellä alueella tehdään lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen kesken yhteinen lapsikohtainen suunnitelma, mikäli lapsi on sijoitettuna. Alueellisia eroja yhteistyökäytännöissä on paljon. Joillakin alueilla moniammatillinen yhteistyö on selkeää, mutta ei jokaisella alueella. Toimivia yhteistyörakenteita on osittain hävinnyt Pohteen myötä. Yhteiselle kehittämiselle koetaan tarvetta.

Yhteistyö muiden sosiaali- ja terveystalvelujen ja varhaiskasvatuksen välillä

Varhaiskasvatuksen vastaukset:

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa oli mukana 62,5 %:ssa kunnista hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelut (kuva 2). Vastaavasti osassa kunnista varhaiskasvatus oli ollut mukana laatimassa hyvinvointisuunnitelmaa tai hyvinvointikertomusta.

Kuva 2. Varhaiskasvatuksen johtajien vastaus kysymykseen "Onko varhaiskasvatuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon välillä seuraavia yhteistyömuotoja? Valitse yhteistyömuodot, jotka ovat käytössä."

15 kuntaa ilmoitti yhteistyöstä muiden kuin neuvolan ja lastensuojelun kanssa. Yleisintä yhteistyö oli kuraattori ja psykologipalvelujen kanssa esiopetuksessa olevien lasten osalta (6 kuntaa). Toiseksi yleisintä oli yhteistyö puhe-, toiminta- ja fysioterapeuttien kanssa (5 kuntaa).

Yhteistyötä tehtiin myös perhetyön ja perheneuvolan kanssa, oman kunnan terveysaseman ja eri poliklinikoiden kanssa. Muutamissa kunnissa yhteistyöhön toteutui moniammatillisten työryhmien kautta, kuten Lasten kasvun tuen yhteistyöryhmän tai Lapset, nuoret ja perheet -yhteistyöryhmän kautta, jossa paikalla oli lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevät.

Yksi kunta mainitsi yhteistyön vammaispalvelujen ja kehitysvammaisten palvelujen kanssa silloin, kun lapsella on erityishuolto-ohjelma tai hän kuuluu vammaispalvelujen piiriin. Vastaavasti yksi kunta totesi, että kehitysvammaisten palvelujen kanssa ei ole mitään yhteistyötä. Kunnassa oli kuitenkin kehitysvammaisia lapsia varhaiskasvatuksessa, mutta kehitysvammaisten palvelut eivät tehnyt yhteistyötä perheen ja lapsen hyväksi. Kunta oli saanut useilta perheiltä palautetta kehitysvammaisten palvelujen toiminnasta.

Pohteen lapsiperheiden sosiaalipalvelujen, perhetyön ja päiväperhekuntoutuksen vastaukset:

Oulun alueella lapsiperheiden sosiaalipalveluissa yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa tehdään yhteisövaikuttavuusmallin ja palvelukeskittymäyhteistyön kautta. Yhteisövaikuttavuusmallin johtotii- mit ovat noin kerran kuukaudessa (Oulu ja Lakeus).

Perhetyöntekijät osallistuvat moniammatillisiin verkostopalaverihin varhaiskasvatuksen, neuvolan ja sosiaalipalvelujen sekä muiden mahdollisten toimijoiden kanssa.

3.2. Toimiviksi koetut yhteistyön rakenteet ja toimintamallit

Varhaiskasvatuksen vastaukset:

Kahdeksan kuntaa ilmoitti yhteistyön lastenneuvolan kanssa toimivan parhaiten. Lastenneuvolan osalta yhteistyötä tehtiin muun muassa 4-vuotistarkastuksiin liittyen sekä neuvolatyöryhmässä.

Yhteistyöryhmistä koettiin toimivina lasten kasvun ja kehityksen tukiryhmä (1 kunta), varhaisen tuen tiimi (2 kuntaa), perhekeskustiimi (1 kunta) ja monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä (1 kunta).

Yhdessä kunnassa koettiin, että perheneuvolasta sai tukea soittamalla ja toisessa kunnassa yhteistyö puheterapeuttien kanssa koettiin toimivaksi. Yhdessä kunnassa oli koettu hyväksi hammashoidon ja neuvolan vierailut perhekerhossa. Myös perheohjaajan tehtävä varhaiskasvatuksessa nähtiin toimivana linkkinä sosiaali- ja terveystyöryhmien ja varhaiskasvatuksen välillä.

Kolme kuntaa jätti vastaamatta. Kaksi kuntaa totesi, että ei ole toimivia rakenteita. Yksi totesi, että ainoa toimiva on yhteistyö kuraattoripalvelujen kanssa.

Pohteen lastenneuvolan, lastensuojelun, lapsiperheiden sosiaalipalvelujen ja perhetyön sekä päiväperhekuntoutuksen vastaukset:

Rannikko koki toimivana yhteistyön varhaiskasvatuksen kanssa 4-vuotistarkastuksen yhteydessä. Varhaiskasvatuksessa täytettiin Lene- ja Viitta-lomakkeet (leikki-ikäisen lapsen neurologisen kehityksen arviointimenetelmä ja vanhempien sekä päiväkodin havainnointilomake). Palaute terveystarkastuksesta lähti vanhempien luvalla varhaiskasvatukseen.

Oulussa yhteisövaikuttavuusmallin käyttöönotto on ollut toimiva, erityisesti yhteistyöverkoston tavoittaminen yhden puhelinumeroon kautta. Varhaiskasvatuksesta tulee verkostopyyntöjä ja konsultaatioita puhelinumeroon.

Neuvolan ja päiväkodin suorat yhteydenotot toisiinsa sekä yhteistyössä pidetyt tapaamiset perheiden kanssa nähtiin toimivina, kun oli huolta lapsen/perheen asioista. Samoin perhetyössä koettiin hyvänä yhteistyö varhaiskasvatuksen ja neuvolan kanssa. Yhteistyö tapahtui perheen luvalla.

Kaikki alueet kokivat toimivana moniammatillisissa verkostoissa tapahtuvan tiedonsiirron ja keskustelun ajankohtaisista asioista. *Koillismaalla, Lakeudella ja Oulunkaarella* mainittiin toimivana perhekeskustiimi, jossa asiakkaan luvalla kutsutaan koolle tarvittava moniammatillinen verkosto.

Lastensuojelu mainitsi toimivana käytäntönä nimetyt koulu- ja päiväkotikohtaiset yhteyshenkilöt. Näitä oli nimetty osassa lastensuojelutiimejä. Hyvänä oli koettu myös sosiaalityöntekijän pitämät koulutukset päiväkodeille ja kouluille, samoin hyvänä koettiin asiakaskohtainen yhteistyö.

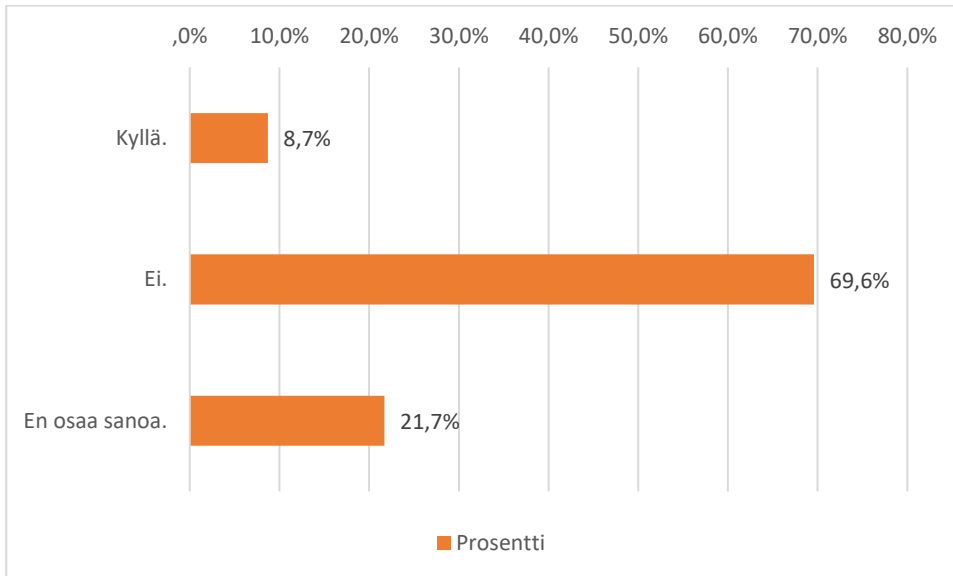
Päiväkodeista työntekijät konsultoivat puhelimitse esimerkiksi vastuuyksikköpäälliköitä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvistä asioista. Tämä on koettu hyväksi käytännöksi. Lisäksi asiakaskohtainen yhteistyö koettiin toimivana.

Eteläisellä lastensuojelun alueella osalla alueista oli käytössä VARTU-työryhmä, joka koettiin tarpeellisenä.

3.3. Uudet yhteistyön rakenteet ja toimintamallit

Varhaiskasvatuksen vastaukset:

Kysymykseen vastasi ainoastaan 12 kuntaa. Ainoastaan kahden kunnan varhaiskasvatuksen johtajat vastasivat, että hyvinvointialueen sote-palvelujen ja varhaiskasvatuksen välille oli tullut uusia yhteistyön rakenteita tai toimintamalleja (kuva 3). Toinen kunnista ilmoitti, että yhteisövaikuttamisen johtotiimi oli aloittanut toimintansa. Toinen kunta ilmoitti, että VARTU-tiimi tuli neuvolatyöryhmän tilalle, mutta sen toimivuutta ei voi vielä arvioida.

Kuva 3. Varhaiskasvatuksen johtajien vastaus kysymykseen "Onko sosiaali- ja terveydenhuollon siirtyminen hyvinvointialueelle luonut uusia yhteistyön rakenteita tai toimintamalleja?"

Pohteen lastenneuvolan, lastensuojelun, lapsiperheiden sosiaalipalvelujen ja perhetyön sekä päiväperhekuntoutuksen vastaukset:

Oulun, Eteläisen ja Rannikon alueella koettiin, että uusia yhteistyömalleja ei ole luotu Pohteelle siirtymisen jälkeen. *Oulunkaaren, Koillismaan ja Lakeuden* alueella oli otettu osittain käyttöön Lapsen tuen polku.

Lastensuojelu totesi, että ei ole tullut uusia käytäntöjä, vaan nyt palautellaan vanhoja hyviä käytäntöjä käyttöön.

3.4. Kokemus yhteistyöstä

Varhaiskasvatuksen vastaukset:

Kolme kuntaa mainitsi, että yhteistyö sujuu lastenneuvolan, kuntoutuksen ja perheneuvolan kanssa. Yksi kunta totesi yhteistyö alkaneen parantumaan, kun yhteistyötä kehitetään aktiivisesti eteenpäin.

Muutama kunta ilmoitti, että he näkivät yhteistyö kehittämisen tärkeänä, jotta yhteistyö toimii joustavasti. Yksi kunta aikoi kutsua hyvinvointialueen toimijoita yhteiseen palaveriin alkuvuodesta 2024.

Kahdeksan kuntaa totesi, että yhteistyö on hyvin heikkoa, vähäistä tai minimaalista. Kolme kuntaa totesi yhteistyön heikentyneen huomattavasti. Yhteydenotot ja yhteistyön koettiin vaikeutuneen, ja työntekijät ovat vaikeammin saavutettavissa kuin ennen Pohdetta.

Neljä kuntaa mainitsi, että Pohteen resurssipula vaikutti yhteistyön toteutumiseen. Puhe-, toiminta- ja fysioterapiaan sekä psykologille oli pitkät jonot ja lapsen avun saanti viivästyi. Yhden kunnan alueelta puuttui lapsiperheiden kotipalvelun työntekijä. Työntekijöiden vaihtuvuus vaikutti heikentävästi yhteistyöhön. Vastauksissa tuli esille myös se, että Pohteen toimijoita on pyydetty yhteistyöpalaveriin, mutta työntekijät ovat vedonneet kiireeseen tai Pohteeseen.

Yksi kunta mainitsi, että sosiaalipalveluista ei tule tarpeeksi tietoa varhaiskasvatukseen, jolloin varhaiskasvatuksessa ei tiedetty oleellisia taustoja perheiden tilanteista, mm. huoltajuuskiistoista. Tämän heikensi lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää työtä varhaiskasvatuksessa.

Pohteen lastenneuvolan, lastensuojelun, lapsiperheiden sosiaalipalvelujen ja perhetyön sekä päiväperhekuntoutuksen vastaukset:

Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa koettiin pääosin hyvänä *kaikilla alueilla*. Poikkeuksena oli Koillismaan alue, jossa yhteistyö lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä oli Pohteen myötä heikentynyt, kun yhteistyökäytäntöjä ja yhteyshenkilöitä ei ollut vielä sovittu.

Oulussa koettiin, että 4-vuotistarkastuksen tekeminen päiväkodissa on mallina hyvä, mutta perehdyttämisessä ja yhteisten ohjeiden mukaan toimimisessa nähtiin olevan vielä haasteita.

Yhteisövaikuttavuuden malli koettiin mahdollistavan sekä *Oulussa että Eteläisellä* alueella hyvän yhteistyön varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen välillä. Huomioitavaa kuitenkin on, että yksityisissä päiväkodeissa yhteisövaikuttavuusmalli ei ole käytössä.

Oulunkaaren, Lakeuden ja Koillismaan alueella koettiin, että vanhat hyvät käytänteet ovat osittain unohtuneet, eikä yhteistyö ole yhtä toimivaa kuin aiemmin.

Rannikolla yhteistyön tekemistä koettiin hankaloittavan resurssien niukkuus ja perheiden kasvanut tuen tarve.

Varhaiskasvatus oli yhteydessä lastensuojeluun ja tekee huoli- ja lastensuojeluilmoituksia, mutta aktiivisuus vaihteli alueittain ja päiväkodeittain. Lastensuojelussa huolta herättää vähäinen lastensuojeluilmoitusten määrä, joka varhaiskasvatuksesta tehdään. Oulussa yhteistyön lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä nähtiin kehittyneen yhteisövaikuttavuusmallin avulla.

3.5. Kehittämistarpeet

Varhaiskasvatuksen vastaukset:

Neljä kuntaa totesi, että yhteistyörakenteet ja toimintamallit ovat vielä sopimatta. Yhteistyörakenteet ja toimintamallit nähtiin tärkeänä sopia, jotta lapsia ja perheitä voidaan tukea ja auttaa.

Useiden kysymysten vastauksissa oli mainintoja siitä, että varhaiskasvatus tarvitsee selkeät yhteystiedot Pohteen toimijoihin sekä ohjeet keneen ollaan yhteydessä missäkin tilanteessa. Yhteistiedot koettiin olevan vaikeasti löydettävissä. Yhteystietojen puuttuminen on vaikeuttanut myös yhteistyön kehittämistä. Tietoa toivottiin myös lasten ja perheiden palveluista: mitä palveluita Pohteella on ja miten niihin pääsee. Myös nimettyjä yhdyshenkilöitä toivottiin eri palveluihin, jotta yhteistyön tekeminen olisi helpompaa.

Eniten kehittämistoiveita tuli lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön kehittämiseen. Osa koki yhteistyön puuttuvan kokonaan. Suurin osa toivoi, että tietoa lapsen etuun vaikuttavista asioista kulkisi molempiin suuntiin joustavasti. Nyt kokemus oli, että tietoa lapsen etuun vaikuttavista asioista ei aina tullut varhaiskasvatukseen, eikä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välille sovittuja aloituspalavereita aina pidetty. Muutama kokemus oli myös siitä, että varhaiskasvatuksen lastensuojeluilmoitus ei ollut johtanut toimenpiteisiin, eikä lapsen etu ollut toteutunut.

Perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kehittämiseksi koettiin myös tarvetta. Yksi kunta mainitsi, että perheneuvolapalvelua ei ole lainkaan. Tärkeänä koettiin, että perheet saisivat tarvittaessa tukea kotiinsa. Toiveena oli myös, että sosiaalipalvelut olisivat yhteydessä varhaiskasvatukseen, kun perheelle suositellaan varhaiskasvatusta avoimuuden tukitoimena.

Ennen Pohdetta oli ollut toiminnassa avoin perhekerho, joka tavoitti ne perheet, jotka eivät olleet varhaiskasvatuksessa. Toimintaa toteutettiin kunnan ja sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyönä. Toiminta loppui Pohteen aloitettua toimintansa.

Perheneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä oli myös kehitettävää. Nyt lapselle saatettiin tehdä kouluvalmiustutkimuksia ilman, että esiopettaja oli tietoinen asiasta.

Useampi kunta toivoi säännöllisesti toimivia paikkakuntakohtaisia moniammatillisia yhteistyöryhmiä. Yksi kunta toivoi Lapsen hyvinvoinnin työryhmää takaisin. Sen lisäksi toivottiin lapsiperheiden kanssa työskentelevien toimijoiden välistä yhteistyöryhmää vähintään 2 kertaa vuodessa. Lapset, nuoret ja perheet -työryhmän toimintaa nähtiin tarpeen myös kehittää toimivammaksi, jotta siinä voitaisiin työstää yhteistyötä ja yhteisiä toimintamalleja.

Varhaiskasvatuksesta toivottiin jalkautumista varhaiskasvatukseen yksiköihin, niin neuvolan kuin kehitysvammaisten palvelujen osalta. Vammaispalvelujen ja kehitysvammaisten palvelujen sekä varhaiskasvatuksen yhteistyötä tulee myös kehittää, jotta lapsi ja perhe saavat tarvitsemansa tuen.

Pohteen lastenneuvolan, lastensuojelun, lapsiperheiden sosiaalipalvelujen ja perhetyön sekä päiväperhekuntoutuksen vastaukset:

Moniammatilliset yhteiset palaverit nähtiin tärkeinä, mutta toivetta tuli myös yhteisten linjausten sopimisesta. Yhteisövaikuttavuusmallin mukainen toimintamalli nähtiin tarjoavan yhteistyölle hyvän pohjan. Ainoana haasteena koettiin, että yksityiset päiväkodit eivät ole mukana yhteisövaikuttavuusmallin mukaisessa toiminnassa. Toisena hyvänä mallina mainittiin perhekeskuksi, joka myös auttaa verkoston kokoamista perheen asian ympärille.

Oulun lastenneuvolassa nähtiin tarpeellisenä neuvolan ja varhaiskasvatuksen väliset alueelliset kokoukset. Kokouksia toivottiin olevan 1–2 kertaa vuodessa. Kokouksessa voisi käydä läpi ajankohtaisia ja alueellisia asioita.

Oppilashuoltoryhmien ei koettu palvelevan enää yhtä hyvin kuin aiemmin, koska alueen lapset eivät välttämättä ole lähipäiväkodissa. Lisäksi kutsut työryhmään tulivat välillä liian myöhään.

Oulussa päiväkodit edelleen ottavat usein yhteyttä lastenneuvolaan, jos perhe tarvitsee tukea (perhetyö, kotipalvelu, kasvatus- ja perheneuvola). Neuvolasta ohjataan soittamaan yhteisövaikuttavuusmallin mukaiseen Luuriin ja sopimaan verkostopalaveria asiakkaan kanssa.

Neuropsykiatriset asiat ovat pinnalla ja päiväkodeilta tulee paljon pyyntöjä lapsen toimintaterapialähettestä ja neuropsykiatrisista tutkimuksista. Näihin liittyen toivottiin yhteistä keskustelua ja linjauksia.

Rannikon varhaiskasvatuksessa nähtiin olevan osaajapula leikki-ikäisen lapsen neurologisen kehityksen arvioinnin (Lene) osajista. Koulutuksia ehdotettiin järjestettävän Pohteelta. Tärkeänä nähtiin, että terveydenhuollon ammattilaiset voisivat myös kouluttautua arviointimenetelmän käyttöön.

Tiedonkulkuun eri tahojen välillä koettiin tärkeänä kiinnittää huomiota, huomioiden perheiden suostumus tiedonsiirtoon.

Tärkeää nähtiin myös se, että otettaisiin rohkeammin yhteyttä toisiimme puolin ja toisin. Asiakkaat ovat kuitenkin yhteisiä. Yhteistyön tiivistämisellä vältetään myös päällekkäistä työtä.

Lastensuojelu näkee tarvetta säännöllisille tapaamisille varhaiskasvatuksen kanssa, jolloin alueelliset ilmiöt ja ongelmat nousisi paremmin esille. Yhteistyö mahdollistaisi yhteisen suunnitelman perheiden tukemiseksi, ja samalla luotaisiin yhteisiä toimintamalleja alueille.

Lastensuojelu suunnitteli infoja päiväkodeille. Tärkeä nähtiin myös, että lastensuojelun osaamista päiväkodeissa vahvistetaan.

Lastensuojelussa nähtiin, että palvelutarpeen arvioinnissa voisi olla enemmän yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa. Lisäksi tulisi sopia yhteyshenkilöt, konsultointikäytännöt ja moniammatilliset palaverikäytännöt koko alueelle. Toimiva yhteistyö nähtiin tärkeänä.

Yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa haastaa se, että Pohteella on nykyään useampi esihenkilöitä, joita kanssa tehdään yhteistyötä. Ennen Pohdetta useilla alueilla lastensuojelun esihenkilö oli myös lapsiperhepalvelujen ja alkuarvioinnin esihenkilö. Pohteen myötä jokaisessa yksikössä on eri esihenkilö, mikä hankaloittaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä arvioinnissa selvitettiin sosiaali- ja terveyspalvelujen ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyörakenteiden ja toimintamallien toimivuutta.

Varhaiskasvatuksen ja Pohteen sosiaali- ja terveyspalvelujen vastauksista kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö vaihteli kunnittain. Osassa kuntia yhteistyö oli varsin aktiivista ja oli yhteistyöryhmiä sekä yhteisesti sovittuja toimintatapoja. Osassa kuntia yhteistyö rajoittui asiakkaista lähteviin tarpeisiin, eikä erillistä moniammatillista yhteistyötä ollut yhteistyörakenteiden ja toimintamallien kehittämiseksi. **Yhteistyölle nähtiin kuitenkin tarvetta sekä varhaiskasvatuksessa että sosiaali- ja terveyspalveluissa.**

Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö eri kunnissa oli aktiivisinta johtuen mm. 4-vuotistarkastukseen liittyvästä lakisääteisestä yhteistyöstä. Osa kunnista koki kuitenkin yhteistyön vähäiseksi. **Lastensuojelun osalta yhteistyö vaihteli eniten kunnittain ja yhteistyön tiivistämiseksi sekä yhteisten toimintamallien kehittämiseksi oli selkeä tarve.** Yhteistyötä oli asiakastarpeen mukaan myös muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa. Varhaiskasvatuksesta oltiin tarvittaessa yhteydessä myös lapsiperheiden sosiaalipalveluihin, mutta maininnat yhteistyöstä olivat vähäisiä. **Varhaiskasvatuksen ja lapsiperheiden sosiaalipalvelujen sekä perhetyön yhteistyön lisäämisen tarvetta on tarpeellista myös arvioida kunnittain.**

Yhteistyön vammaispalvelujen ja kehitysvammaisten palvelujen välillä mainitsi vain 2 kuntaa. Toinen näistä kunnista koki, että kehitysvammaisten palvelujen kanssa ei ollut mitään yhteistyötä, vaikka varhaiskasvatuksessa oli kehitysvammaisia lapsia. **Yhteistyön riittävyttä vammaispalvelujen, kehitysvammaisten palvelujen ja varhaiskasvatuksen välillä on syytä arvioida ja tiivistää yhteistyötä niiden kuntien osalta, joissa se on ollut vähäistä.**

Varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen välillä oli monia toimivaksi koettuja yhteistyön muotoja sekä moniammatillisia työryhmiä. Yhteistyö 4-vuotistarkastuksen yhteydessä oli selkein ja yleisin. Moniammatillisista työryhmistä Oulun ja Lakeuden alueella oli yhteisövaikuttavuuden malli, joka nähtiin yhteistyötä ja perheiden hyvinvointia edistävänä toimintamallina. Osassa kuntia on muun muassa lasten kasvun ja kehityksen tukiryhmä, varhaisen tuen tiimi, perhekeskustiimi ja monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Kunnat ja heidän yhteistyötarpeensa voivat erota hieman toisistaan, joten yhteistyötä tulisi tehdä kunnittain ja mieltä yhdessä toimivat yhteistyörakenteet ja toimintamallit. **Toimintamallien valinnassa on hyvä kiinnittää huomiota toimintamallien vaikuttavuuteen ja valita mahdollisuuksien mukaan näyttöön perustuvia menetelmiä.**

Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa koettiin etenkin Pohteen vastauksissa hyvänä. Varhaiskasvatuksen vastauksissa oli enemmän kriittisyyttä heidän arvioidessaan yhteistyötä Pohteen kanssa. Osa kunnista koki yhteistyön heikentyneen Pohteen myötä muun muassa Pohteen resurssipulan ja huonon tiedonkulun takia. Myös vaikeus tavoittaa Pohteen myötä muuttuneita vastuuhenkilöitä vaikeutti yhteistyötä.

Kyselyssä tai tietopyynnössä ei kysytty varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen näkemystä yhteistyön kehittämisen vastuutahosta. **Kuitenkin osasta vastauksista kuvastui epävar-**

muus siitä, kenen vastuulla varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen välisen yhteistyön ylläpitäminen ja kehittäminen on. Osassa kuntia varhaiskasvatus otti vastuuta yhteistyöstä, mutta oli myös kuntia, joissa odotettiin Pohteen ottavan asiasta vastuuta. Sosiaali- ja terveyspalveluissa tunnistettiin vastuu omien palvelujen osalta ja vastuualuepäälliköillä oli suunnitelmia yhteistyön kehittämiseksi. **Yhteistyön selkeyttämiseksi keskustelut kunnan ja Pohteen vastuista ja vastuuhenkilöistä on tarpeellista käydä.**

Yhteenvetona voi todeta, että yhteistyö varhaiskasvatuksen ja Pohteen sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa vaihteli kunnittain. Osassa kuntia yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa oli hyvää ja monipuolista, mutta osan kanssa yhteistyöstä ei ollut sovittu ja yhteistyö oli vähäistä. Tältä osin strategian, järjestämissuunnitelman ja talousarvion ja -suunnitelman tavoitteet ennaltaehkäisevästä työstä ja toimivien yhteistyörakenteiden ja toimintamallien luomisesta kuntien kanssa ovat vielä osin toteutumatta. Sekä varhaiskasvatus että sosiaali- ja terveyspalvelut kokivat tärkeänä yhteistyön kehittämisen yhteisten asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja toivat vastauksissa esiin yhteistyön kehittämistarpeita.

5. TARKASTUSLAUTAKUNNAN SUOSITUKSET

Johtopäätösten pohjalta tarkastuslautakunta antaa seuraavat suositukset. Osa suosituksista tarkastuslautakunta pitää välttämättöminä, jotta lainsäädännön vaatimukset toteutuvat. Osa suosituksista ovat tärkeitä toiminnan tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden parantamisen näkökulmasta.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Suosituksset, jotka ovat välttämättömiä lainsäädännön vaatimusten noudattamiseksi:

- Yhteistyö kuntien varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveystalvelujen välillä tulee varmistaa ennaltaehkäisevän työn ja perheiden hyvinvoinnin varmistamiseksi (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, terveydenhuoltolaki, sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki, vammaispalvelulaki).

Suosituksset, jotka ovat tärkeitä toiminnan tuloksellisuuden parantamiseksi:

- Yhteistyön rakenteet, toimintamallit, vastuut ja vastuuhenkilöt tulee sopia yhteistyön selkeyttämiseksi.
- Yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä tulee erityisesti tiivistää siten, että lapset ja perheet saavat tarvitsemansa tuen yhdenvertaisesti ja oikea-aikaisesti.